

NOI FORME DE PREZENTARE A MATERIALULUI ARHEOLOGIC ÎN EXPOZIȚIA DE BAZĂ A MUZEULUI DE ISTORIE A ORAȘULUI BUCUREȘTI

de MARGARETA CONSTANTINIU

În cadrul unei vaste acțiuni de înnoire a modului de prezentare a istoriei Bucureștilor, întregul colectiv al Muzeului de istorie a orașului București este antrenat într-o activitate multilaterală pentru găsirea celor mai bune soluții muzeistice în vederea valorificării optime a exponatelor originale. Printre altele, un interes deosebit se acordă materialului complementar, întrucît acesta ridică probleme extrem de dificile în legătură cu locul pe care trebuie să-l ocupe într-un muzeu de istorie, cu misiunea ce-i revine să îndeplinească și mai ales cu forma pe care trebuie s-o îmbrace.

Este drept că aceleași preocupări au existat și în anul 1958, cînd a fost organizată expoziția permanentă a Muzeului de Istorie a orașului București, în palatul Suțu. Dar experiența cîștigată în cursul celor opt ani de existență precum și progresele făcute în tot acest timp în disciplina muzeografică atît la noi în țară cît și în străinătate, impun, fără îndoială, o revizuire a importanței ce trebuie să se acorde acestui material, avînd în vedere că, uneori s-a pus în discuție însăși necesitatea lui.

Variatatea mare a exponatelor cuprinse în ceea ce se numește material complementar precum și specificul fiecărei orînduiri sociale, ne obligă a restrînge deocamdată discuția numai asupra materialului complementar, specific sălilor de istorie veche.

În spiritul celor spuse mai sus, vom încerca să vedem ce s-a realizat în această direcție, pînă acum, în modul de prezentare a arheologiei bucureștene, dacă este bine să-l menținem total sau în parte sau dacă trebuie să ne străduim a găsi noi forme — mai adecuate — pentru o cît mai deplină înțelegere a documentelor de cultură materială descoperite în cursul cercetărilor arheologice din raza orașului-capitală.

În actuala expoziție permanentă a Muzeului de istorie a orașului București, Secția de istorie veche a folosit, ca material complementar,

patru categorii de obiecte : texte explicative, hărți, fotografii și panouri decorative.

Textele — cite unul pentru fiecare epocă — definesc într-un stil concis — trăsăturile esențiale ale epocii respective. Sînt executate din hîrtie, pe fond tempera sepia închis, cu litere albe imitînd scrierea de tipar. Suportul este din lemn lustruit și sticlă. Formula s-a dovedit bună prin trei calități esențiale : sînt vizibile fără a-și impune prezența în detrimentul exponatelor ; sînt concise ; îndeplinesc o elementară condiție estetică. În comparație cu textele scrise pe sticlă sau cu litere în relief care se potrivesc mai bine expozițiilor temporare, acestea au o ținută sobră și neutră. Cum nici un muzeu de istorie nu poate elimina textele explicative, considerăm că soluția găsită de Muzeul de istorie a orașului București, este viabilă.

Hărțile — constituiesc de asemenea un material complementar ce nu poate lipsi dintr-un muzeu de istorie, fie că este vorba de un muzeu orășenesc, raional sau regional. În această categorie nu intră, bineînțeles, hărțile vechi acestea fiind exponate originale.

În Muzeul de istorie a orașului București sînt expuse pentru orînduirea comunei primitive și perioada de trecere la feudalism, două hărți — mai exact — planul orașului actual și o hartă a Eurasiei.

Planul orașului, expus în prima sală, înfățișează vizitatorilor amplasarea stațiunilor arheologice și a descoperirilor ocazionale de același caracter, din raza Bucureștilor.

Harta Eurasiei a fost expusă în sala a III-a, pentru a ilustra migrația popoarelor care a avut loc începînd din sec. al III-lea e. n. și pînă în sec. al XIII-lea.

Realizarea ambelor exponate, deși corectă din punct de vedere a conținutului, nu corespunde ca formă de prezentare. Căci, spre deosebire de texte, planurile s-au hărțile trebuie astfel concepute încît să atragă atenția vizitatorilor care, în mod obișnuit, evită efortul de a descifra conținutul unui astfel de exponat. Tot pentru acest motiv legenda care însoțește harta sau planul trebuie să fie cît mai redusă și cît mai clară. Nu este recomandabilă trimiterea cu cifre și explicații pe mai multe coloane laterale. Mai potrivită este marcarea localității sau a punctului, direct pe hartă, iar epocile, indicate prin culori diferite, astfel ca dintr-o singură privire vizitatorul să poată avea imaginea integrală a conținutului. Executarea unei hărți luminoase sau a unui diapozitiv, ar constitui o experiență demnă de încercat. O atare formulă experimentală urmează a fi aplicată hărții ilustrînd migrația popoarelor care va înlocui harta actuală din sala a III-a a Muzeului de istorie a orașului București.

Realizarea ei pe principiul unor valorificări diferite prin lumini și culori de intensități variate, va trebui astfel concepută încît, pe de o parte, să înfățișeze fenomenul istoric al migrației popoarelor în spațiul Eurasiei, scotînd în evidență poziția geografică a Daciei ca poartă de intrare în Europa ; iar pe de altă parte, această hartă va trebui să exprime permanența populației autohtone din Dacia care, rezistînd valurilor populațiilor în migrație, trăiește procesul istoric de formare a po-

porului și limbii române. Consemnarea așezărilor populației autohtone în cuprinsul Daciei precum și trasarea drumurilor parcurse de populația în migrație, vor înlesni vizitatorilor o cuprinzătoare viziune a întregii epoci.

Fără a depăși atribuțiile limitate ce-i revin, oricare muzeu orașenesc, raional sau regional trebuie să expună o astfel de hartă. În felul acesta prezența vestigiilor unor populații străine de populația localnică, descoperite pe teritoriul a cărui istorie este urmărită în muzeu, va fi just interpretată și înțeleasă.

Fotografiile pot servi ca material complimentar în muzeu, cu condiția ca ele să aibă doar funcția de a valorifica mai bine sau a explica un exponat original și nu să-l înlocuiască. Expunerea unor fotografii în legătură cu un obiect sau grup de obiecte arheologice, s-a dovedit a fi apreciată în mod deosebit de publicul vizitator. De pildă, fotografia mormîntului de incinerare de la Ciurel (prima epocă a fierului), efectuată pe șantierul arheologic în momentul descoperirii valorosului complex preistoric, a fost expusă alături de mormîntul reconstituit, în sala a II-a a Muzeului de istorie a orașului București. Apare însă de la sine înțeles că nu este indicat a se abuza de acest gen de material complimentar, nici chiar dacă i se dă o astfel de întrebuintare.

Panourile decorative. Cînd în anul 1959 a fost deschisă expoziția de bază a Muzeului de istorie a orașului București, au fost executate patru panouri decorative care ilustrau într-o viziune sintetică de artă plastică, fiecare epocă prin care a trecut societatea omenească de pe teritoriul dintre Colentina și Dîmbovița, de-a lungul orînduirii comunei primitive.

Asupra acestei categorii de material complimentar vom stărui mai mult, avînd în vedere că utilizarea ei caracterizează o importantă etapă a muzeografiei românești începută după 1944.

O dată cu instaurarea puterii populare, alături de celelalte instituții de cultură, muzeele au fost chemate să ia parte activă la revoluția culturală din patria noastră. În atari împrejurări, avînd în vedere nivelul cultural scăzut al maselor populare, determinat de ignoranța în care acestea au fost ținute în vechiul regim burghez, a trebuit ca muzeele să fie reorganizate după criterii didactice în principal. Astfel în sările Secției de istorie veche a oricărui muzeu de istorie din țară urma să fie înfățișat atît procesul de antropogeneză cît și dezvoltarea societății omenești de pe întreg teritoriul țării, prin exponate de tot felul, cît mai pe înțelesul tuturor. Deoarece numai urmele materiale descoperite în săpăturile arheologice dintr-o regiune sau raion nu le puteau ilustra, în consecință s-a recurs la reproducerea unor reconstituiri — mai mult sau mai puțin științifice — de cele mai multe ori cu vădite tendințe spre idilism ori dramatizare. Atari reconstituiri — basso-reliefuri sau tablouri în tehnici diferite — au invadat muzeele noastre de istorie. Este drept că ele au ajutat în oarecare măsură, la înțelegerea unor fenomene istorice, dar păcătuiau în primul rînd, prin aceia că nu reflectau trecutul îndepărtat al teritoriul României, fiind

reproduce după albume străine, iar în al doilea rînd, prin șablonarea dusă la extrem.

Pentru a remedia aceste neajunsuri, colectivul Muzeului de istorie a orașului București a apelat în anul 1957 la doi dintre cei mai buni graficieni, Julles Perahim și Roni. Primul, pe baza unei tematici bine documentate, rupînd complet cu ce se făcuse pînă atunci în acest domeniu, într-o viziune originală a cărei inspirație își are originea în desenele rupestre primitive, reușește să sugereze, prin siluete și mișcări, scene din viața primară a oamenilor din epoca pietrei. Al doilea, printr-o tratare, mai curînd didactică, înfățișează o reconstituire a vieții din epoca bronzului și pe dacii din a doua epocă a fierului, cu ocupațiile lor caracteristice. Executate pe suporturi de lemn și gips, pictate cu tempera într-o coloratură vioaie, aceste panouri decorative au fost apreciate pozitiv de publicul vizitator, iar pentru activiștii de muzeu ele au constituit fie modele de urmat, fie subiecte de discuții și critici. Controverse s-au ivit mai mult asupra modului cum au fost concepute de cît asupra conținutului sau a necesității prezenței lor în muzeu. Una din discuțiile cele mai susținute a avut loc cu ocazia unui schimb de experiență cu colectivul muzeului din Constanța în anul 1964. Discuțiile purtate atunci, asupra cărora nu mai insistăm, au dovedit încă odată că oricum ar fi concepute aceste reconstituiri — ele prezintă neajunsuri care nu pot fi remediate.

O dată cu începerea noii etape istorice din patria noastră socialistă, aceea a desăvîrșirii construcției socialiste, în care nivelul cultural al oamenilor muncii a făcut un considerabil salt calitativ, iar larga dezvoltare a învățămîntului de toate gradele a devenit fapt împlinit, un muzeu regional, orașenesc sau raional nu mai trebuie conceput ca un manual de istorie generală a patriei în care, din lipsă de material original, (și este normal ca acesta să lipsească fiind vorba de un spațiu restrîns geografic a cărui istorie se prezintă în muzeul respectiv) acesta să fie suplinit de un material complimentar bogat. Pornind de la premiza reală că toți oamenii muncii cunosc istoria țării, muzeele de istorie trebuie să se ocupe numai de obiectivul lor strict, adică de regiunea, raionul, sau orașul a cărui istorie o ilustrează prin expoziția permanentă și pentru care dispune de exponate originale. În felul acesta numeroase metode de culturalizare a maselor din trecut se dovedesc depășite, iar funcția lor încetează a mai fi utilă. Printre acestea se numără în primul rînd prezentările de reconstituiri despre care am vorbit. Ele trebuiesc înlocuite — dar întrebarea care urmează inevitabil este : cu ce le înlocuim ?

Răspunsul nu trebuie căutat în tratate de muzeografie sau de istorie, ci în experiența celor șapte ani de contact cu publicul. Căci azi, avînd în vedere nivelul cultural din ce în ce mai ridicat al oamenilor muncii, trebuie să răspundem curiozității lor științifice. Ei vor să știe, cum sînt descoperite obiectele ce le văd expuse ; din ce le este dedusă vechimea ; cum au putut să reziste atît de mult în pămînt, ș.a.m.d. Sînt întrebări legate în primul rînd de importantul izvor al istoriei care este arheologia și de metoda ei de cercetare. Sînt întrebări de care trebuie

să ținem seamă cu atât mai mult cu cât, în nici-un manual sau publicație de mase oamenii muncii nu pot afla lămuriri în această privință, iar lucrările de specialitate sînt mai greu de înțeles și au a o circulație mai redusă.

Dacă, de pildă, în prima sală a Secției de istorie veche va fi expus, în secțiune, un bloc de pămînt dintr-o stațiune arheologică în care straturile de depuneri se succed cu claritate și în care se pot observa, ca în profilul unui șanț, urmele de viețuire ale populațiilor care s-au succedat acolo durîndu-și așezări stabile, acest simplu exponat va fi suficient ca vizitatorii, pe de o parte să înțeleagă modul în care se păstrează în pămînt vestigiile trecutului îndepărtat, iar pe de altă parte să nu mai pună la îndoială autenticitatea obiectelor expuse în vitrină.

Obținerea unui astfel de exponat nu prezintă o dificultate, deoarece cu ajutorul unui cofraj de lemn, el poate fi transportat cu destulă ușurință de la șantierul arheologic la muzeu unde este de ajuns ca unul din pereții din lemn să fie înlocuit cu sticlă. Exponatul poate fi însoțit și de o fotografie a întregii stațiuni — datorită căreia vizitatorii să înțeleagă pentru care considerente acel loc a fost socotit prielnic pentru așezări omenești încă din cele mai îndepărtate timpuri (stațiunile arheologice sînt situate pe înălțimi în vecinătatea unor riuri sau lacuri). Pentru epoca pietrei șlefuite și prima epocă a fierului în sălile respective din Muzeul de istorie a orașului București se află două expozate originale mergînd pe linia celor preconizate de noi. Este vorba de mormîntul de inhumatie de la Căldăraru (Cernica) și de mormîntul de incineratie de la Ciurel. Dar dacă modul cum se înmormîntau oamenii în comuna primitivă este bine ilustrat în muzeu prin ambele rituri de înmormîntare, în schimb lipsește cu desăvîrșire modul în care își durau așezările în timpul vieții lor. Este de la sine înțeles că atari prezentări în muzeu nu pot fi făcute prin expozate originale ca în cazul profilului stratigrafic, din cauza dimensiunilor mari. Aici trebuie să intervenim prin confecționarea unor machete la scară redusă care să înfățișeze, de pildă, o locuință din epoca bronzului de la Băneasa sau așezarea Latène getodacă de la Cățelul Nou, cu cuptorul de ars oale care a fost descoperit în cuprinsul ei. Se cuvine a preciza că prin aceste machete, nu înțelegem o reconstituire a unei case sau a unei așezări așa cum erau în acele epoci îndepărtate, lucru pentru care nu dispunem de suficiente elemente. Dar preconizăm înfățișarea acestor complexe așa cum au apărut ele în cursul săpăturilor arheologice, după îndepărtarea pămîntului care le-a acoperit în decursul timpului. În felul acesta publicul, va avea o înțelegere deplină a documentelor materiale arheologice și a modului cum ele sînt descoperite în pămînt în timpul săpăturii arheologice. În același timp s-ar anihila impresia unei oarecare monotonii a sălilor de arheologie cauzată în prezent, de abundența vaselor de lut. Tot o machetă de locuință ar ilustra mai bine permanența populației autohtone în sec. VI—VII e. n., etapă importantă în cadrul procesului de formare a limbii și poporului român, după cum aducerea în expoziții a unui cuptor de preparat hrana, din aceeași epocă, ar interesa mult

mai mult publicul decât numai fotografiile cuptorului de pe panoul actual din sala a III-a. Nu mai insistăm asupra exemplurilor de acest fel. Am vrut doar ca prin cele câteva proiecte de îmbunătățire a modului de expunere al istoriei vechi, să arătăm preocupările pe care le are, în această direcție, colectivul Muzeului de istorie a orașului București și să sugerăm că aceste metode, sau altele mai eficace pe care le-ar putea sugera alte muzee din țara noastră, să fie aplicate cât mai curînd, cu scopul de a varia expunerea în Muzeele de istorie, în care sălile de istorie veche nu lipsesc niciodată.

Dacă pentru Secția de istorie veche și feudală a Muzeului de istorie a orașului București — problema îmbunătățirii expunerii prin folosirea echilibrată și judicioasă a materialului complementar își va găsi în curînd rezolvarea optimă, pentru celelalte Secții, problema este pe atît de urgentă pe cît de grea. Căci pe măsură ce vizitatorul parcurgînd sălile muzeului, înaintează în timp istoric, pe aceeași măsură exponatele originale fac loc tot mai mult fotografiilor și reprezentărilor grafice, de o scăzută valoare muzeistică. Înlocuirea lor cu exponate originale, facsimile sau machete, este sarcina primă și cea mai grea pe care colectivul Muzeului de istorie a orașului București și-a luat-o pentru primii ani ai cincinalului.